

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ,
КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО**

МІРОШНИЧЕНКО МАРКІЯН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС

**РЕЖИСЕРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В ПРОЦЕСІ ЕКРАНІЗАЦІЇ
ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ**

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту

Творчий керівник:

Вітер Василь Петрович

заслужений діяч мистецтв України,

доцент, завідувач кафедри режисури телебачення

Науковий консультант:

Журавльова Тетяна Василівна

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри кінознавства

КИЇВ-2025

Анотація. Спеціальний курс «Режисерська інтерпретація в процесі екранізації літературних творів» розрахований на підвищення рівня ґрунтовних знань та навичок студентів-режисерів у контексті роботи з літературним текстом як із джерелом майбутнього фільму. Протягом курсу студенти набувають практичного досвіду режисерської інтерпретації літературного твору на всіх етапах кіновиробництва — від початкового прочитання, формування теми, структури та ритму, до створення сценарної адаптації, зйомки та завершеного екранного втілення.

У межах курсу розглядаються ключові поняття, пов'язані з процесом екранізації: інтермедійна трансформація, транскодування смислів, режисерське бачення та ритмічна побудова. Аналізується специфіка мови літератури й кіно, зокрема відмінності у побудові образу та драматургії. Студенти працюють як із прозовими, так і з драматургічними текстами, вивчають методи їх адаптації до екранної мови з опорою на особистісне прочитання та внутрішню мотивацію.

Особливий акцент у курсі зроблено на понятті режисерського «перетворення» літературного джерела — не як ілюстрації, а як створення нової художньої реальності. Значна увага приділяється концепції ритму в інтерпретації Леся Курбаса як структурному принципу побудови режисерського твору: ритм сцени, ритм монтажу, ритм емоційного переживання. Також аналізується режисерський задум як механізм образного переосмислення теми, ідеї, конфлікту, фабули та композиції літературного твору в кінематографічному просторі. У рамках курсу студенти реалізують власну коротку екранізацію, проходячи всі етапи — від прочитання літературного матеріалу до його режисерського тлумачення та екранного втілення.

Курс призначений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво».

Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу – сформувати глибокі знання та набути практичні навички в роботі режисера з літературними джерелами для створення на їх основі аудіовізуальних творів.

Здобувачі курсу мають **знати**:

- теоретичні основи побудови драматургії;
- різновиди та особливості літературних творів;
- механізми транскодування сюжету літературного твору ;
- практичні прийоми з режисерського аналізу літератури;
- психологічні принципи сприйняття фільму глядачем;
- режисерський інструментарій в роботі зі сценарієм;
- принципи побудови конфлікту в екранізації
- розуміння особливостей жанрів кінематографу
- виробничі особливості роботи зі екранізацією;
- види екранізацій та їх особливості;

У результаті проходження спеціального курсу індивідууми мають **уміти**:

- здійснювати режисерський аналіз літературного твору
- писати діалоги відповідно до характерів персонажів
- визначати тему та конфлікт твору
- виокремлювати фабулу
- складати драматургію на основі літературного матеріалу
- проводити порівняльний аналіз кіно адаптації та її першоджерела
- підбирати акторів відповідно до задуму
- аналізувати літературний твір біографічним методом
- застосовувати отримані навички на практиці

Питання спецкурсу

РОЗДІЛ 1. РЕЖИСЕРСЬКИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

ТЕМА I. ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОГО КУРСУ

1.1. Введення в спеціальний курс.

1.2. Роль і значення спеціального курсу з дисципліни в структурній системі освітньо-професійної програми фахової підготовки для режисерів телебачення.

1.3. Мета та завдання. Ключові сегменти курсу: загальний огляд розділів і тем.

ТЕМА II. РЕЖИСЕРСЬКИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

2.1. Базові принципи режисерського аналізу

2.1. Визначення теми літературного твору

ТЕМА III. ТЕМА, ЯК БАЗИС СТРУКТУРИ ЕКРАНІЗАЦІЇ

3.1. Режисерська тема та її вплив на екранізацію

3.2. Визначення власної режисерської теми

ТЕМА IV. ХУДОЖНЯ СИСТЕМА ОБРАЗІВ КІНО ТА ЛІТЕРАТУРИ

4.1. Діалектичність літератури та кінематографу

4.2. Дешифрація літературних образів

4.3. Побудова символічного ряду фільму

РОЗДІЛ 2. ДРАМАТУРГІЯ ЕКРАНІЗАЦІЇ

ТЕМА V. СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

5.1. Види літератури для екранізації.

5.2. Особливості екранізації прози

5.3. Особливості екранізації драми

ТЕМА VI. СТВОРЕННЯ ФАБУЛИ ЕКРАНІЗАЦІЇ

6.1. Фабула та її місце у структурі сценарію

6.2. Побудова сюжету з частин літератури

ТЕМА VII. ТРАНСФОРМАЦІЯ ХАРАКТЕРІВ В ПРОЦЕСІ ЕКРАНІЗАЦІЇ

7.1. Протагоніст та антагоніст у літературному творі

7.2. Побудова конфлікту

7.3. Тематична прогресія. Ускладнення конфлікту

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕТВОРЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ЕКРАННИЙ ТВІР

ТЕМА VIII. АДАПТАЦІЯ СТИЛЮ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

8.1. Пошук стилістичного рішення твору

8.2. Побудова художньо-образного ряду фільму

ТЕМА IX. «ПЕРЕТВОРЕННЯ» ЛІТЕРАТУРИ НА КІНОКАРТИНУ

9.1. Система «Перетворення» Леся Курбаса

9.2. Застосування принципу перетворення у роботі з літературним матеріалом

ТЕМА X. ПОБУДОВА РИТМУ ЕКРАНІЗАЦІЇ

10.1. Концепція «Ритму» Леся Курбаса в контекст екранізації

10.2. Ритмічна побудова екранізації

ТЕМА XI. ВТІЛЕННЯ ЕКРАНІЗАЦІЇ НА ЕТАПІ ВИРОБНИЦТВА ФІЛЬМУ

11.1. Виробничі особливості при роботі над екранізацією

11.2. Вплив актора на екранізацію

11.3. Монтажні рішення в екранізації

Форми навчання

Лекції, практичні й індивідуальні заняття, а також самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Імплементация режисерського аналізу в роботу з літературним твором
2. Побудова драматургії зі запропонованої літератури
3. Пошук жанрових та стилістичних рішень фільму
4. Обговорення сценаріїв фільмів
5. Аналіз відзнятого матеріалу

Питання для самостійної роботи

1. Основні засади спеціального курсу.
2. Методологія роботи з різними видами літератури.
3. Пошук літературного матеріалу для екранізації
4. Визначення фабули знайденого твору
5. Визначення теми та конфлікту твору
6. Написання сценарію на основі літературного матеріалу
7. Зйомки екранізації
8. Монтаж екранізації

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Види літературних творів
2. Пошук режисерської теми у літературному творі
3. Основні принципи формування фабули заснованої на літературному творі
4. Екранізації прози. Основні принципи побудови сюжету, видові особливості.
5. Екранізації драми. Основні принципи побудови сюжету, видові особливості.
6. Принципи формування конфлікту у фільмі-екранізації
7. Тематична прогресія. Принципи створення
8. Літературний герой. Основні засади формування портрету героя при створенні фільму.
9. Діалоги у екранізації. Методи адаптації тексту
10. Порівняльний аналіз екранізації та літературного першоджерела.
11. Концепція «перетворення» Л.Курбаса, її вплив на екранізацію
12. Концепція «ритму» Л.Курбаса в контексті ритмічної побудови екранізації
13. Вплив жанру при екранізації літературного твору
14. Адаптація художніх засобів літератури в процесі екранізації
15. Вплив літератури та кіно на аудиторію. Спільні та відмінні риси
16. Стилiстичне рішення в екранізації.
17. Система образів та символів літератури та кіно
18. Робота з актором в екранізації. Особливості кастингу
19. Методи дослідження біографії автора літературного твору
20. Створення сетінгу (світу фільму) екранізації
21. Мультиплікаційні екранізації літературних творів. Приклади, аналіз.

Рекомендована література

Базова:

1. Арістотель. Поетика. Київ : Мистецтво, 1967. 135 с.
2. Буало Н. Мистецтво поетичне / пер. з французької М. Рильський. Київ : Мистецтво, 1967. 136 с.
3. Волицька-Зубко І. Курбасівське поняття «лінії»: теоретичний аспект. *Курбасівські читання*. 2011. № 6. С. 28–41.
4. Горпенко В. Архітектоніка фільму : режисерські засоби і способи формування структури екранного видовища : в 5 т. - Т. 3, ч. 1: Монтажна архітектоніка фільму. Кадрозчеплення; Київ. держ. ін-т театр. мистец. ім. І. К. Карпенка-Карого. Київ : ДІТМ, 2000. 155 с.
5. Кісін В. Режисура як мистецтво та професія. Київ : Науково-освітній центр "АЕЛС-технологія", 1998. 104 с.
6. Курбас Л. Березіль. Із творчої спадщини / упоряд. М. Лабінський. Київ : Дніпро, 1988. 516 с.
7. Курбас Л. Філософія театру / упоряд. М. Лабінський. Харків, Київ : ОСНОВИ, 2022. 918 с.
8. Левченко О. Ритм як інтерпретація у театральній теорії Леся Курбаса: виміри некласичної філософії. *Курбасівські читання*. 2020. № 10. С. 32–44.
9. Левченко О., Фомічова В. Формула сюжету. Філософія. Теорія. Практика : монографія. Київ : НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2011. 230 с.
10. Маккі Р. Оповідь. Субстанція, Структура, Стил ь та Принципи Письмової Екранізації; пер. з англ. [В. Антоненко та ін.]. Київ : АРК.ЮЕЙ, 2021. 516 с.
11. Паві П. Словник театру. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 640 с.
12. Федоренко, В., & Суліма, Н. (2023). Екранізація в сучасному аудіовізуальному виробництві. *Вісник Київського національного*

університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво, 6(2), 213–223

13. Bazin A. What is cinema? / trans. by H. Gray. Berkeley : University of California Press, 1967. 192 p.
14. Hutcheon L. A Theory of Adaptation. Routledge, 2012. 304 p.
15. Leitch T. Twelve Fallacies in Contemporary Adaptation Theory. *Criticism*. 2003. Vol. 45, no. 2. P. 149–171.
16. Lortie C. Screen adaptation theory for humans. *Ideas in Ecology and Evolution*. 2022. Vol. 15.
17. Polti G. The Thirty-Six Dramatic Situations/trans. from французька by L. Ray. Franklin, Ohio: JAMES KNAPP REEVE, 1921. 197 p.
18. Sanders J. Adaptation and Appropriation. New York: Routledge Taylor & Francis group, 2015. 240 p.
19. Seger L. Making a Good Script Great. Beverly Hills : CA: Silman-James Press, 2010. 252 p.

Допоміжна:

1. Бергсон А. Творча еволюція / пер. з французької Р. Осадчук. Київ : Видавництво Жупанського, 2010. 318 с.
2. Дубініна О. Екранізація літературного твору як предмет компаративного дослідження. *Слово і час*. 2016. № 2. С. 40–53.
3. Журавльова Т. Екранні інтерпретації драми Т.Шевченка «Назар Стодоля» у полі міжтекстових взаємин. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2014. № 25. С. 83–89.
4. Зубавіна І. Екранізація творів Миколи Гоголя у світовому кінематографі. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. 2009. № 2. С. 131–142.
5. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія. Київ : Академія, 2007. 624 с.

6. Корнієнко Н. До проблеми синергії в театрі Леся Курбаса: енергія як хвильовий процес. *Курбасівські читання*. 2007. № 2. С. 37–47.
7. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ : Факт, 1998. 468 с.
8. Лесь Курбас у театральній діяльності, в оцінках сучасників – документи / упоряд. О. Зінкевич. Балтимор-Торонто : Українське Видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1989. 1026 с.
9. Танюк Л. Талан і талант Леся Курбаса. Київ : НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2007. 23 с.
10. Тарасов В., Мархайчук Н., Конєва М. Колаж як основа творчої методології Сергія Параджанова. *Культура України*. 2021. № 74. С. 81–89.
11. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства). Київ : Правда Ярославичів, 1997. 446 с.
12. Юнг К. Г. Психологія і мистецтво. Київ : Центр учбової літератури, 2024. 236 с.
13. Clayton S. Visual and performative elements in screen adaptation: A film-maker's perspective. *Journal of Media Practice*. 2007. Vol. 8, no. 2. P. 129–145.
14. Howard D., Mabley E. The Tools of Screenwriting: A Writer's Guide to the Craft and Elements of a Screenplay. St. Martin's Griffin; Reprint edition, 1995. 320 p.
15. Myronenko, T., & Dobrovolska, L. (2023). Theoretical aspects of the literary text adaptation into film script. *Scientific Journal of Polonia University*, 55(6), 64-69.
16. Ricoeur P. Le Conflit des Interpretations: Essais d'Hermeneutique. Paris : Editions du Seuil, 1969. 512 p.

Інформаційні ресурси

1. <https://screenplay.com> , <https://writersstore.com> сайти, що надають програмне забезпечення та поради сценаристам
2. <https://focalpress.com> – Focal Press – сайт, що відстежує появу нових досліджень та книг з проблем сучасних мас-медіа.
3. <https://cilect.org> CILECT (Міжнародна асоціація шкіл кіно й телебачення, що розробляє широкий спектр проєктів. Розташована у Брюсселі)
4. <https://bfi.org.uk> – Британський інститут кіно (архіви, публікації, сценарії).
5. <https://imdb.com> – база даних по фільмах та загалом по кінематографу.
6. <https://nofilmschool.com/> – найбільша світова онлайн-спільнота для незалежних режисерів і кінотворців.
7. <https://www.filmscalpel.com/> – освітній ресурс, присвячений відеосе та кіноаналізу.
8. <https://cinephiliabeyond.org/> – глибока база сценаріїв, інтерв'ю з режисерами, аналізів культових фільмів.
9. <https://blog.frame.io/> – блог для практиків кіно: розбір процесів постпродакшну, монтажу, кольорокорекції, інтерв'ю з професіоналами.
10. <https://www.criterion.com/current/posts> – аналітична платформа, включає есе, режисерські щоденники, розбір візуального стилю класичних і сучасних фільмів.
11. <https://www.sensesofcinema.com/> – міжнародний науковий кіножурнал.